

СТАНОВИЩЕ

от проф. дпн Дора Левтерова-Гаджалова

ПУ „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование *Социални, стопански и правни науки*

професионално направление 3.2. *Психология*

докторска програма *Специална психология*

Автор: *Майа Бисерова Фьодорова - Радичева*

Тема: **Социални интеракции при ученици със специфични нарушения на способността за учене**

Научен ръководител: *проф. дпн Дора Левтерова – Гаджалова, ПУ „Паисий Хилендарски“*

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед Р-33 1392 от 23.04 на Ректора на Пловдивски университет съм включена в научното жури на **Майа Фьодорова - Радичева** за получаване на образователната и научна степен „доктор“. Майа Бисерова Фьодорова-Радичева е докторант в редовна форма на обучение към катедра Психология. За научния ръководител е трудно, но и лесно да извежда становище за докторанта си. Трудно е защото винаги се изисква повече и повече, и е много лесно защото познава цялото развитие на дисертационната разработка и финалното представяне, както и научното израстване на докторанта.

Представеният от Майа Бисерова Фьодорова-Радичева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ.

Дисертационният труд е с обем от 299 стандартни страници, от които 260 страници основен текст, включващ 14 изображения, 150 таблици и 57 графики; 31 страници приложения и 7 страници описание на използваната литература, която включва общо 92 източника - 67 заглавия на кирилица (включващи 2 нормативни акта) и 25 заглавия на латиница (включващи 1 нормативен акт).

Докторантката е приложила 5 броя публикации по темата на изследването. Публикациите са в реномирани научни издания и/или са представени на значими представителни научни форуми.

2. Актуалност на тематиката

Дисертационен труд на Майа Бисерова Фьодорова - Радичева „Социални интеракции при ученици със специфични нарушения на способността за учене” се отличава с изключителна актуалност. Проблематиката е слабо изучена в научното пространство, като същевременно е с висока степен на значимост за ежедневното образователно и социално функциониране на ученици със СНСУ. В този аспект, проучването на социалната училищна среда като детерминант за социалните интеракции трасира не само социалното приемане, но и потенциалните възможности за развитие на Аз-ефективността на индивидуалния и на родителския контекст.

3. Познаване на проблема

Докторантката Фьодорова – Радичева прави сериозен и задълбочен ретроспективен прочит с персонално внесени интерпретации на специфичните нарушения на способността за учене с фокус на българската психологична школа, на американската и на руската школи. Особеностите на учениците със специфични нарушения на способността за учене в областта на социалната комуникация са изведени през характеристиките на психологическите им възрастови особености. Направена е прецизна и изясняваща връзка между когнитивното развитие, кодирането и декодирането на емоции, социалното поведение и социалните норми. Задълбоченото познаване на проблематиката проличава и от факта, че след презентирането на всяка представена школа са изведените обобщения с ясно авторово присъствие. С вещина и с водеща идея за разкриване на всички възможни аспекти на социалните интеракции е анализирано влиянието на различните процеси в групата на ученическия клас върху развитието на „Аз“-а и самочувствието, през призмата на основните динамични процеси и характерните особености на учениците със СНСУ. Потърсено е отражението на характерните за учениците със СНСУ нарушения върху цялостните динамични процеси. Прецизирана е невропсихологична перспектива по отношение на специфичните нарушения на способността за учене. Ясно се откроява научния изказ на докторантката, който е показателен и за познаването и владееването на проблематиката.

Цялостната концептуална архитектура на дисертационната разработка е свързана с откриването и дефинирането на характерни особености, зависимости и взаимовръзки в социалното функциониране на учениците със СНСУ, които са манифестирани чрез особености на осъществяването от тях социални интеракции.

4. Методика на изследването

Методиката на изследването се основава на концептуалните догадки за най-яркото и силно влияние на цялостния „Аз-образ“, самооценката и социалните връзки върху социалните интеракции на учениците със СНСУ. Целта, задачите и хипотезите на изследването са изведени коректно и се явяват логично следствие от теоретичния анализ. Самото изследване ползва четири методики за изследване на социалния свят: методика за изследване на съгласуваността на „Аз-образ“-а; методика (въпросник) за изследване на самочувствието; методика за изследване на количеството и качеството на социалните връзки на изследваните лица; социометрично изследване на класа, в който се обучават изследваните лица.

Диагностичните за целите на изследването инструменти са адаптирани съобразно поставените цел, задачи и хипотези. Адаптирането на използваните инструменти е в две посоки: едната е съобразена с тематиката на изследователските концепти, а другата е съобразена с изследователските процедури и представя превод на айтеми със строго научно звучене или ясно звучене за света на възрастните в айтеми с ежедневно звучене за . Цялостната методика е структурирана авторски от самата докторантка, съобразена е със средовия контекст и се отличава с коректност и надеждност. Спазена е строга последователност и е изведен прецизен средови дизайн при прилагане на методиките при повеждането на изследването

Положителен факт е че участниците в изследването са от различни училища в които социалната среда е различна и социалните интеракции влизат в различни влияния и различни предиспозиции.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Структурата на дисертацията включва увод, три основни глави, изводи и препоръки, заключение, списък на публикациите по темата на дисертационния труд, списък на използваните съкращения, списък на изображенията, списък на таблиците, списък на графиките, списък на използваната литература и пет приложения.

Теоретичният анализ е конфигуриран в първа глава, която представя две субчасти. В първата се тълкуват специфичните нарушения на способността за учене през призмата на българската, американската и руската школи. Поставен е акцента на невро-психологичната перспектива, типове специфични нарушения на способността за учене, психологически особености на децата/учениците със СНСУ и нормативната база и специфика на образователния модел в България. Във втората субчаст се анализират психологически възрастови особености на учениците със СНСУ и спецификите в социалното общуване, произтичащи от тях; спецификата на

социалните интеракции, обусловена от влиянието на психологическите особености на учениците със СНСУ; груповата динамика в ученическия клас; Аз-идентификация и социално функциониране; взаимовръзката на самочувствието и социализацията. Изложението е ясно, последователно и стегнато, без разводняване, като в съдържателен аспект са изведени и интерпретирани най-значими научни постижения по съответния дискутиран проблем.

Във втората глава е презентирани дизайнът на изследването. Целите, задачите, хипотезите и отделните методики на изследване са представени коректно и съобразно изискванията за разработване на дисертационен труд.

В трета глава са локализиран анализите на резултатите от проведеното емпирично изследване. Резултатите са представени с обработка със статистически методи с приложение на IBM SPSS Statistic Version 25. Приет е подхода с акцент на проверка на поставените хипотези. Всеки получен резултат е онагледен с графика/диаграма/хистограма.

Правят се успешни опити да се интерпретира всяка констатирана особеност и да се изведат съпоставки с получени резултати и анализи от учени, работещи в съответната сфера на изследвания, близки или аналогични до изследванията в дисертационния труд.

Положителна страна на дисертационния труд е извеждането на препоръки за бъдещи изследвания на базата на получените резултати. Визираните препоръки могат да бъдат полезни както за провеждане на научна изследователска работа, така и за апликация в практиката чрез подходящи методи за психологически подкрепа и психологически интервенции.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Личният принос на докторантката е неоспорим. Петте представени публикации отразяват резултати от проведения изследователски процес. Приемам напълно както теоретико – методически приноси, така и практико-приложните приноси. Приносите притежават значима оригиналност и иновативност.

Като докторант, Фьодорова - Радичева е инициативен, вдъхновен и амбициозен изследовател, с научно любознателен взор към неоткрити психологически пространства.

7. Автореферат

Авторефератът в композиционен и в съдържателен план коректно отразява разработения дисертационния труд.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Към докторантката Майа Фьодорова - Радичева отправям препоръка: дисертационния труд да бъде публикуван като монографично издание, тъй като адаптираните методики могат да намерят приложение в психологическата практика, а изведения теоретичен анализ и анализът на получените резултати да бъдат полезни за подготовка на бъдещи специалисти, които ще работят с ученици със специфични нарушения на способността за учене.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа **научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката** и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Педагогически факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Майа Фьодорова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Психология (Специална психология) като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Майа Фьодорова - Радичева в област на висше образование: 3 Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2 Психология, докторска програма Специална психология

15. 06. 2021 г.

Изготвил становището:
Проф. дпн Дора Левтерова- Гаджалова